

BIONEXT **TRENDRAPPORT** **2018**

ONTWIKKELINGEN IN DE BIOLOGISCHE SECTOR

Beeldcover

Op de foto zie je Kees van Beek van biologisch akkerbouwbedrijf Biotrio. Kees werkt, samen met zijn zakenpartner Jaap Korteweg, al sinds de omschakeling van het bedrijf met een vast rijpadensysteem van 3,15 m. Vandaar de extra brede trekker die op de foto te zien is. Met een vast rijpadensysteem wil de biologische akkerbouw zijn grond zo min mogelijk belasten/beschadigen door het heen en weer rijden op de akkers. Een bijdrage dus aan het gezond houden van de bodem.

Foto © Nautilus Organic

Colofon

Het (gedeeltelijk) overnemen en/of kopiëren van dit rapport is uitsluitend toegestaan na overleg met Bionext. Bij overname of kopiëren van (delen van) dit rapport moet Bionext als auteur vermeld worden.

Nadere informatie kan worden opgevraagd bij Miriam van Bree (Manager Kennis & Innovatie): van.bree@bionext.nl / 06 46 37 0784.

Bionext

World food Centre

Nieuwe Kazernelaan 2 - D42

6711JC Ede

030 - 233 99 70

info@bionext.nl

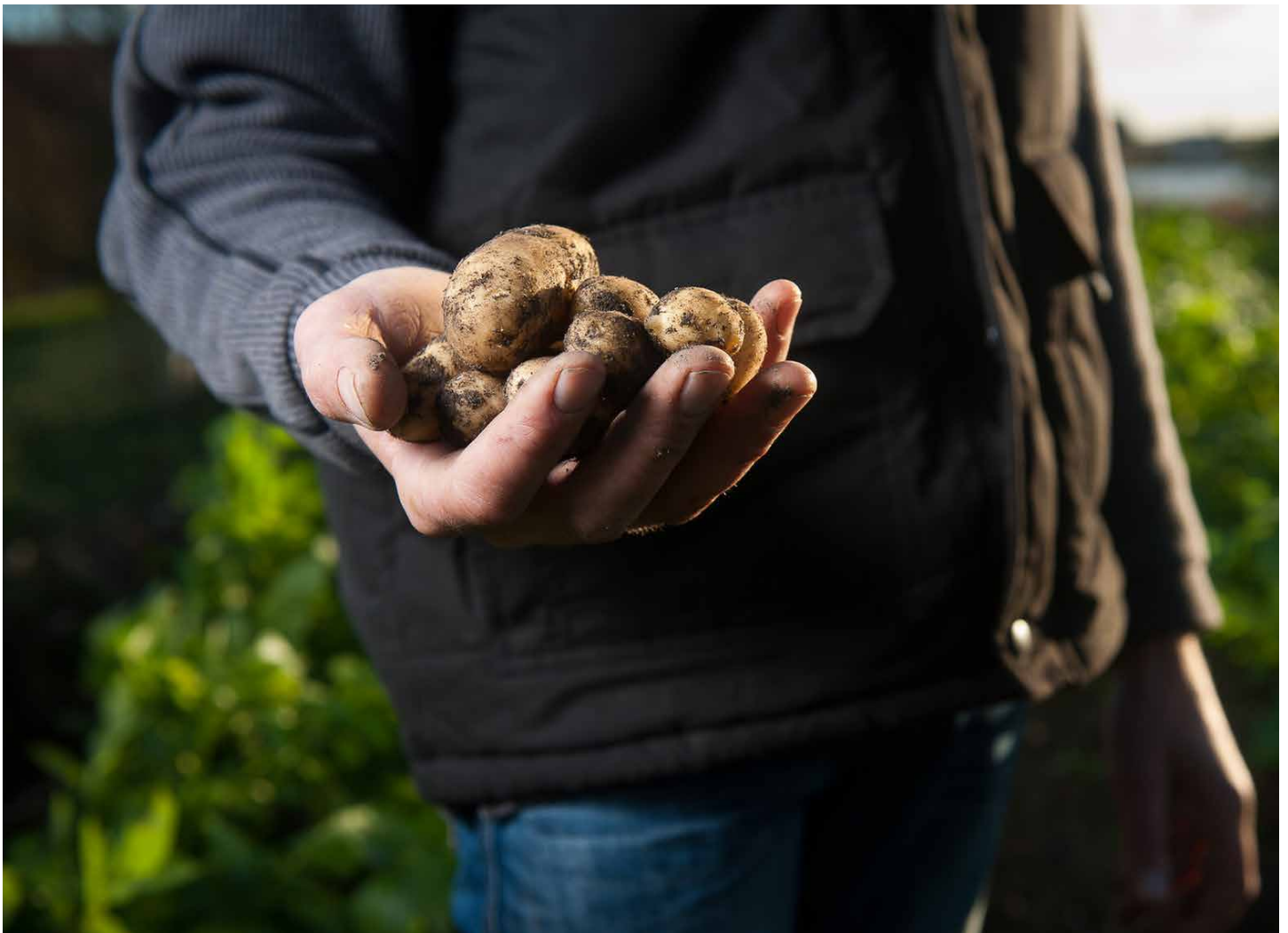
Ontwerp

Studio Baard

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	5
Samenvatting	6
1 De biologische sector in Nederland: land- en tuinbouw	9
1.1 Ontwikkeling per deelsector: akkerbouw groeit met ruim 7%	10
1.2 Ontwikkeling per provincie: Flevoland loopt verder uit	11
2 Ontwikkeling biologisch in de retail	13
2.1 Supermarkten	14
2.2 Bio-speciaalzaken	15
2.3 Overige retail-verkoopkanalen	16
3 Foodservice	18
4 Omzetontwikkeling biologisch totaal	19
5 Internationaal: wereldwijde groeiversnelling	20
5.1 Landbouwontwikkeling per werelddeel in 2017	20
5.2 Mondiale omzet groeit boven de 100 miljard euro in 2018	21
5.3 EU bio-landbouw: spectaculaire ontwikkelingen	22
5.4 Omzetontwikkeling Europa 2018 en verwachting tot 2025	23
5.5 Omzetontwikkeling Noord-Amerika	24
5.6 Verwachting China, Australië, Zuid-Korea en overig bio-omzetontwikkeling	25
Verwachting 2025: Biologisch groeit gestaag door	26

VERANTWOORDING CIJFERS

- De biologische landbouwcijfers zijn afkomstig van Skal, de algemene landbouwcijfers van het CBS.
- De supermarktcijfers zijn afkomstig uit de Duurzaamheidsmeting die IRI in opdracht van Bionext e.a. heeft samengesteld.
- De cijfers van de biologische speciaalzaken en de overige afzetkanalen zijn afkomstig van Bionext.
- De cijfers van het Foodservicekanaal 2018 zijn afkomstig van Foodstep en mede gebaseerd op de Monitor Duurzaam Voedsel 2017 van Wageningen Economic Research.
- Cijfers over andere landen in de EU zijn afkomstig van nationale landenrapporten en FIBL.

Bionext baseert zich op Skal-gegevens, die verantwoordelijk is voor de wettelijke certificering en registratie van de biologische sector. Aanvullend wordt ook gekeken naar cijfers van het CBS.

Ook het CBS meldde in het voorjaar van 2019 de groei van de biologische landbouwsector (zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/29/biologische-landbouw-groeit>). Het CBS telt ruim 58.000 hectare, terwijl Skal op ruim 66.623 uitkomt. De cijfers wijken af, maar de trend is gelijk. Het verschil kan veroorzaakt worden door de andere meetmethode die het CBS hanteert. Zij maken een momentopname en zijn afhankelijk van de actuele informatie die bedrijven zelf moeten doorgeven. Ook worden kleine bedrijven door het CBS niet meegeteld.

WOORD VOORAF

Bionext, de brancheorganisatie voor de biologische sector, maakt zich sterk voor méér duurzame biologische voeding en landbouw. Samen met boeren, handelaren, winkels en consumenten. De missie van Bionext is het verbinden van de hele keten van boer tot en met consument. We geven informatie, zorgen dat biologisch beter verkrijgbaar wordt en we bewaken en verbeteren de kwaliteit van het biologische product. Samen met de biologische sector zorgen we ervoor dat de biologische landbouw en voeding zich steeds verder ontwikkelt. En, heel belangrijk: We brengen mensen in contact met de bron van hun voedsel: de biologische boeren en tuinders.

Biologisch is goed voor mens, dier en milieu. Biologische boeren en tuinders werken niet ten koste van, maar samen mét de natuur. Natuurlijke kringlopen, evenwicht tussen plantaardige en dierlijke productie, bodemvruchtbaarheid, biodiversiteit, schoon water, diervriendelijkheid, gezondheid en eerlijke ketens zijn kernelementen van biologische landbouw en voeding. Dat levert lekkere en gezonde producten op, die zo min mogelijk schade afwentelt op de aarde en onze samenleving.

Ede, september 2019

2018: 10% GROEI BIOLOGISCH LANDBOUWAREAAL IN NEDERLAND, MAAR BLIJFT ACHTER OP EU.

Het Bionext Trendrapport bevat het complete overzicht van de ontwikkelingen binnen de biologische landbouw en voeding in 2018, op provinciaal, nationaal, Europees en wereldwijd niveau.

NEDERLAND

Biologisch landbouwareaal in 2018 met ruim 10% gestegen naar 66,6 duizend hectare.

- In 2018 is het biologisch landbouwareaal met ruim 10% gegroeid, van 60,5 duizend hectare naar 66,6 duizend hectare. De akkerbouw is met ruim 7% het sterkst gegroeid.
- Op provinciaal niveau is het totaal gemiddelde areaalaandeel biologisch en in omschakeling is gestegen naar 4%. Flevoland heeft haar koppositie verder uitgebouwd naar een areaalaandeel van 12,8%. Zeeland heeft nog het kleinste aandeel biologisch areaal, met slechts 1,9% van de totale landbouw.
- De totale omzet van biologische producten steeg in 2018 met 8,4% naar ruim 1,6 miljard euro.
- Veruit het grootste deel van de omzet werd gerealiseerd via het supermarktkanaal. In dit kanaal is de omzet op biologische producten in 2018 met 8% gestegen naar 843 miljoen euro. Het marktaandeel van biologisch in het supermarktkanaal stijgt daarmee van 3,2% in 2017 naar 3,4% in 2018.
- Biologische speciaalzaken blijven onder druk staan door de concurrerende positie van supermarkten, maar de druk neemt iets af. Daalde in 2017 de omzet in speciaal winkels nog met ruim 3%, nam het afgelopen jaar de omzet met nog slechts 1% af.
- Het totaal aandeel biologisch in het klassieke retailkanaal (supermarkt en speciaalzaken) bedraagt 4,7%.
- Ondanks dat de omzet binnen de foodservice het afgelopen jaar met 15% is gestegen, blijft het totaal aandeel biologisch hangen op 1,7%. Daarbij blijft het aandeel biologisch in de foodservice flink achter ten opzichte van het klassieke retailkanaal. Het beperkte aanbod en het gebrek aan kennis in het kanaal lijken de belangrijkste oorzaken.

INTERNATIONAAL

Biologisch landbouwareaal in EU in 2018 gestegen naar 7% aandeel.

- 20% groei in biologisch landbouwareaal en een wereldwijde omzetgroei naar 109 miljard euro.
- Mondiaal is er sprake van een flinke groeiversnelling in zowel 2017 als 2018, zowel in productie als in consumentenbestedingen. Het wereldwijde landbouwareaal nam in 2017 met 20% toe tot bijna 70 miljoen hectare.
- De wereldwijde biologische omzet is in 2018 9,6% gegroeid en komt uit op 109 miljard euro.
  - Noord-Amerika (VS en Canada) is uitgegroeid naar marktleider in biologische consumptie. In de VS besteedden consumenten in 2018 52,5 miljard dollar (circa 46 miljard euro) aan biologische food en non-food artikelen, een marktaandeel van bijna 6%.
  - De omzet in de EU is maar liefst met 11,1% gegroeid naar een totale omzet aan biologische producten van 43 miljard euro.
- Binnen de EU zijn er enkele opvallende ontwikkelingen te zien in de groei van het biologisch landbouwareaal:
  - Frankrijk realiseerde een bio-arealgroei van 20% naar ruim 2 miljoen hectare. Het bio-areaal neemt hier (net als in Italië en Spanje) 10% in van het totale landbouwareaal.
  - Duitsland groeide het bio-landbouwareaal met 9,1% en neemt nu 12% in van het totale areaal.

VERWACHTING

Op basis van de mondiale groeicijfers 2018 verwacht Bionext dat de groei binnen de biologische sector de komende zeven jaar nog ruim zal verdubbelen. Hiermee zou de mondiale omzet op biologisch in 2025 op circa 220 miljard euro uitkomen. Achterliggende redenen voor de verwachte aanhoudende groei is de toenemende maatschappelijke druk op de landbouw om een bijdrage te leveren aan o.a. klimaat, bodemvruchtbaarheid, schoon water en biodiversiteit, waar biologische landbouw al een bijdrage levert op deze gebieden.

Duitsland, Frankrijk en Denemarken hebben reeds streefcijfers voor biologische landbouw uitgesproken. Frankrijk streeft naar 15% biologische landbouw in 2022 en Duitsland naar 20% in 2030. In Denemarken is 20% areaalaandeel voor biologische landbouw al een feit.

In Nederlandse zijn er geen streefcijfers genoemd, maar er valt groei te verwachten gezien het Realisatieplan van de landbouwvisie van minister Schouten. Hierin wordt het EU landbouwbeleid omgevormd van een platte hectaresteen naar stimulering van de koplopers die maatschappelijke diensten leveren voor het klimaat, biodiversiteit, bodemvruchtbaarheid, water en dierenwelzijn. Alleen met gericht biologisch beleid kan ook Nederland meekomen qua groei in biologische consumptie en productie met omringende landen.

1 DE BIOLOGISCHE SECTOR IN NEDERLAND: LAND- EN TUINBOUW

Het biologisch landbouwareaal is in 2018 zoals verwacht – op grond van het aantal bedrijven in omschakeling in 2017 - fors toegenomen van ruim 60,4 naar 66,6 duizend hectare. Een stijging van ruim 10%. Daarmee is het areaalaandeel in Nederland gegroeid naar 3,8%. In 2019 zal de groei minder sterk zijn, aangezien het aantal hectares in omschakeling is gehalveerd, maar nog steeds bovengemiddeld. Begin 2019 waren er 161 boeren in omschakeling naar biologisch. Hoewel het totale landbouwareaal in Nederland in 2018 met 1,2% afnam, steeg het biologisch areaal met 2,6%. Het areaalaandeel van biologisch (inclusief in omschakeling) maakt nu 4% van het totale areaal uit.

	2017	2018		Totaal NL	Aandeel bio
Aantal gecertificeerde landbouwbedrijven	1.750	1849	5,7%	53.906	3,4%
Aantal bedrijven in omschakeling	180	161	-10,6%	53.906	0,3%
Aantal geregistreerde landbouwbedrijven	1.930	2.010	4,1%	53.906	3,7%
Areaal gecertificeerd (in ha)	60.449	66.623	10,2%	1.768.370	3,8%
Areaal in omschakeling (in ha)	9.067	4.728	-47,9%	1.768.370	0,3%
Totaal geregistreerde areaal (in ha)	69.516	71.351	2,6%	1.768.370	4,0%

Bron: Skal Biocontrole, 2018: aantallen per 01-01-2019

1.1 ONTWIKKELING PER DEELSECTOR: AKKERBOUW GROEIT MET RUIM 7%

Plantaardige groeit harder dan dierlijke sector

- De plantaardige sectoren groeien veel sterker dan de dierlijke. Akkerbouw was in 2018 de snelste groeier met ruim 7%. De biologische zuivel, die vorig jaar met meer dan 25% groeide, is het afgelopen jaar gestabiliseerd.
- Ook het aantal biologische landbouwbedrijven dat veevoedergewassen teelt groeit: van de dierlijke sectoren is de pluimveesector de belangrijkste stijger. Er zijn enkele grote bedrijven bij gekomen en dat heeft, in combinatie met sterk dalende export naar Duitsland, een sterk negatief effect gehad op de prijsvorming. Een substantieel deel van de biologische pluimveehouders heeft hier last van.

Gecertificeerde landbouwbedrijven per subsector	2017	2018	Ontwikkeling
Akkerbouw en vollegrondsgroente	582	624	7%
(Glas)tuinbouw	98	90	-8%
Teelt van (veevoeder)gewassen	1187	1265	7%
Melkvee	481	481	0%
Varkens	172	175	2%
Schapen	146	144	-1%
Geiten	88	88	0%
Pluimvee	304	315	4%

Bron: Skal Biocontrole, 2018: aantallen per 01-01-2019

1.2 ONTWIKKELING PER PROVINCIE: FLEVOLAND LOOPT VERDER UIT

Flevoland behoudt ook dit jaar haar koploperspositie in biologisch areaal met 11.415 hectare (inclusief in omschakeling), goed voor een areaalaandeel van 12,8%. In biologisch areaalomschakeling volgen Gelderland, Friesland en Noord-Holland, qua biologisch areaalaandeel (t.o.v. Nederland) volgen Noord-Holland (6,1%) Utrecht (5,7%) en Drenthe (4,3%).

Het gemiddelde biologisch areaalaandeel per provincie (inclusief in omschakeling) is gestegen naar 4%.

Biologisch areaal per provincie	Hectare biologisch	Hectare in omschakeling	Hectare totaal	Totaal hectare per provincie	Aandeel bio in %
Drenthe	5.637	631	6.268	144.554	4,3%
Flevoland	10.491	924	11.415	89.241	12,8%
Friesland	7.559	484	8.043	217.184	3,7%
Gelderland	7.910	393	8.303	220.863	3,8%
Groningen	4.626	336	4.962	158.288	3,1%
Limburg	2.325	95	2.420	93.718	2,6%
Noord-Brabant	6.636	423	7.059	232.115	3,0%
Noord-Holland	7.300	169	7.469	122.022	6,1%
Overijssel	5.483	512	5.995	192.496	3,1%
Utrecht	3.190	277	3.467	60.695	5,7%
Zeeland	2.031	164	2.195	117.508	1,9%
Zuid-Holland	3.435	320	3.755	119.688	3,1%
Totaal	66.623	4.728	71.351	1.768.370	4,0%

Bronnen: Skal Biocontrole en CBS, Skal 2018: aantal per 01-01-2019

2 ONTWIKKELING BIOLOGISCH IN DE RETAIL

Retail is de laatste schakel in de keten van boer naar consument en betreft de levering van diensten of goederen voor persoonlijk gebruik aan de consument. Biologische voeding wordt voornamelijk via supermarkten (5.622 winkels), biologische speciaalzaken (413 winkels), andere speciaalzaken zoals slager, bakker, groenteboer, slijterij (11.500 winkels), ambulante handel, directe verkoop bij de boer en online omgezet.

Supermarkten zijn het belangrijkste verkoopkanaal voor biologische producten. Zij leveren een basisassortiment van - afhankelijk van de formule - 50 tot 1.000 producten. Een biologische speciaalzaak of biologische supermarkt biedt 5.000 tot 9.000 biologische producten aan.

De afgelopen jaren is het prijsverschil tussen gangbare en biologische producten steeds kleiner geworden, met name onder druk van de ontwikkelingen in het supermarktkanaal. In veel gevallen zijn door de prijsverlaging biologische producten goedkoper geworden dan A-merken in de supermarkt.

Een ander gevolg is dat er in het biologische segment naast 'basic bio' ook ruimte ontstaat voor biologische producten met toegevoegde waarde. In Duitsland was dat al zichtbaar met labels als Naturland, Bioland en Demeter. In Nederland is straks het EKO-keurmerk alleen nog beschikbaar voor producten van producenten die transparant extra duurzaamheidsinspanningen leveren. Ook Demeter kent aanvullende of strengere eisen dan wat de wet eist voor biologisch, maar deze producten zijn - anders dan in Duitsland - in Nederland vrijwel uitsluitend in de speciaalzaken te koop.

2.1 SUPERMARKTEN

Er worden steeds meer biologische producten in supermarkten verkocht. In 2018 weer net iets meer dan in 2017. De omzet steeg in 2018 met 8%, 64 miljoen euro, naar een totale omzet van 843 miljoen euro. De besteding aan biologisch groeit daarmee 2,5 keer zo hard als de totale besteding aan voeding in de supermarkten in 2018, die met 3,2% steeg (bron: CBS). Deze ontwikkeling is al jaren gaande. Het biologische marktaandeel op de totale retail stijgt daarmee van 3,2% (2017) naar 3,4%. Een bescheiden aandeel in vergelijking met de verder ontwikkelde biologische markten in Denemarken, Zweden, Oostenrijk, Zwitserland, Duitsland en Frankrijk (zie hoofdstuk 6 Mondiale ontwikkeling).

Productgroepen

Eieren en AGF (aardappelen, groenten en fruit) zijn de grootste stijgers binnen de productgroepen. De verkoop van eieren is met 18% gestegen, van 42,6 miljoen euro naar ruim 50 miljoen euro. De omzet van AGF is met 12% naar 173 miljoen gestegen (excl. conserven). De dierlijke categorieën vlees en zuivel groeiden met 9%, opvallend is dat de algemene ontwikkeling van deze categorieën in de supermarkt (dus biologisch en niet-biologisch) lager ligt met respectievelijk -1% en 1,4%. Binnen de 'vlees & diepvries & koelvers' categorie groeit de verkoop van vleeswaren met 15% het hardst naar 44,1 miljoen omzet. De enige categorie die binnen de supermarkt verkoop daalt is biologisch 'brood & banket'. De verkoop van biologisch brood & banket daalt met 27% harder dan de algemene daling bij brood die 11% is.

Opvallendste stijger in de categorie 'houdbaar, DKW' (droge kruidenierswaren) is babyvoeding, die met 19% stijgt van 21,8 naar 25,7 miljoen euro. Opvallend is dat 'het beste voor je kind' er toe leidt dat ouders vaker voor biologische voeding kiezen. Ook de conserven ontwikkelen bovengemiddeld goed met een groei van 14% naar 22,9 miljoen omzet. Voor zowel babyvoeding als conserven geldt dat ze steeds meer en beter verkrijgbaar zijn in de supermarkt en tevens een betere plek in het winkelschap krijgen. Zoals eerder genoemd zijn A-merken steeds vaker duurder dan het biologische (huis)merk, wat tot een stijging van de verkoop van biologische producten leidt.

Het biologische product met het hoogste marktaandeel in de supermarkt (16%) blijft het ei. In 2017 was dit nog 15,3%, gevolgd door biologische zuivel met 4,5% marktaandeel. AGF maakt de grootste sprong met een aandeel dat van 4% naar 4,4% is gestegen.

Productgroepen	2017 Omzet bio (€)	2018 Omzet bio (€)	Ontwikkeling	2018 Totaal omzet voeding (€)	Marktaandeel biologisch
	(x mln)	(x mln)		(x mln)	
AGF	€155	€173	12%	€3.885	4,4%
Brood & banket	€26	€19	-27%	€1.796	1,1%
Eieren	€43	€50	16%	€314	16,0%
Vis	€7	€8	14%	€602	1,4%
Vlees en vleesvervangers	€129	€141	9%	€3.874	3,6%
Zuivel	€153	€166	8%	€3.670	4,5%
Houdbaar (DKW)	€267	€285	7%	€10.457	2,7%
Totaal	€779	€843	8,2%	€24.598	3,4%

Bron: IRI juni 2019, in de gemeten kanalen

2.2 BIOLOGISCHE SPECIAALZAKEN

De biologische winkels ondervinden stevige concurrentie door de verkoop van biologische producten in met name supermarkten. Tussen 2015-2018 nam de omzet van speciaal af van bijna 340 miljoen naar 321,6 miljoen euro. Dit is deels ook het gevolg van een daling van het aantal (speciaalzaken) winkels. Vooral kleinere winkels stopte, veelal vanwege de leeftijd van de ondernemers. De grootste teruggang vond plaats in 2017 met ruim 3% omzetzakking. In 2018 nam de omzet met 1% af; de daling vlakt dus af.

De belangrijkste reden voor de omzetzakking van biologische speciaalzaken is geen gevolg van minder verkoop of minder klanten, maar van de toenemende concurrentiedruk, met prijsverlagingen als gevolg. Het prijsverschil tussen biologisch en niet-biologisch is kleiner dan vijf jaar geleden (Consumentenbond, februari 2019). "Vijf jaar geleden waren biologische producten gemiddeld 2 keer zo duur als niet-biologische. Nu zijn ze 1,75 keer zo duur." Dat betekent een relatieve prijsdaling van 12,5% over vijf jaar, inflatie buiten beschouwing gelaten. Vanuit diverse biologische formules wordt dit beeld bevestigd en gemeld dat het aantal klanten groeit. Met name grotere winkels met een weekomzet van 25.000 euro of meer, zien ook weer een lichte omzetgroei. Vooral de verkoop van vers, zoals brood (10,9%) en zuivel/kaas (3,6%) stijgen aanzienlijk.

De druk in het retailkanaal leidde onder andere tot diverse overnames. Zo nam biologische Groothandel Udea (bekend van de Ekoplaza-formule), Natudis (bekend van de Natuurwinkel-formule) over. Ook Odin en De Nieuwe Band zijn samengegaan, waarmee de Odin winkelformule geleidelijk uitbreidt. Het marktaandeel biologisch in het klassieke retailkanaal (supermarkt & speciaalzaak) bedraagt nu 4,7%, dit was in 2017 nog 4,5%.

Productgroepen omzet (€)	2017	2018	Ontwikkeling
	(x mln)	(x mln)	
AGF	€52,8	€ 50,5	-4%
Brood & banket	€24,7	€27,4	11%
Zuivel & kaas	€38,9	€40,3	4%
Vlees & diepvries & koelvers	€42,8	€42,9	0%
DKW	€165,4	€160,5	-3%
Totaal	€324,6	€ 321,6	-1%

Bron: Bionext, mei 2019

2.3 OVERIGE RETAIL-VERKOOPKANALEN

2.3.1 DISCOUNTERS

De omzet van de hard discounters Aldi en Lidl werd tot nu toe niet meegenomen in de supermarkt-omzetmeting van IRI. Volgens de eerste inschatting in 2012 bedroeg omzet van biologische producten bij de Aldi en Lidl 7 miljoen euro. De laatste jaren waren de discounters veel actiever in de verkoop van biologische producten. Onder invloed van de twee Aldi-moederbedrijven in Duitsland (Aldi Nord en Aldi Süd) zijn de ambities fors opgevoerd. Bij Lidl is een interessante ontwikkeling gaande waarbij Lidl Duitsland een samenwerking is aangegaan met Bioland; 'Mehrwert-Bio' wordt daar de nieuwe kwaliteitsnorm in biologisch.

In Nederland hebben Aldi en Lidl supermarkten samen een marktaandeel van 17,7%, goed voor een totaalomzet van 6,6 miljard euro (food plus non-food) (bron: Distrifood).

Het fair-share in biologisch (de index die laat zien of een bedrijf qua omzet in een productgroep beter of slechter scoort dan in totaal) is bij de discounters nog laag, al breidt het aantal producten bijna wekelijks uit. Producten die goed lopen, blijven in het assortiment. De schatting van Bionext is dat Aldi en Lidl samen inmiddels goed zijn voor een biologische omzet van 40 tot 50 miljoen euro.

2.3.2 DROGISTERIJEN EN WARENHUIZEN

Supermarkten en discounters verkopen steeds meer drogisterijartikelen en ook omgekeerd lijkt het geval. Vooral waar voeding en gezondheid elkaar raken, stijgt de verkoop van biologisch, denk aan babyvoeding, zoetwaren (honing, siropen) en kleinverpakkingen sap. De Nederlandse drogisterijen hebben echter nog een flinke achterstand op Duitse drogisterijketens als dm, die behalve (vooral houdbare) biologische voeding (>500 producten) ook veel gecertificeerde natuurcosmetica verkopen. Er zijn geen betrouwbare metingen beschikbaar van de biologische omzet in dit kanaal.

2.3.3 BEZORGDIENTEN EN ONLINE VERKOPEN

De totale online verkoop van supermarkten steeg in 2018 met 39%, goed voor circa 3% van de totale supermarktomzet (circa 1 miljard euro). Naast de online winkels van de reguliere supermarktformules zijn er online winkels in food die e-commerce (online verkoop) als hoofdactiviteit hebben. In totaal zijn er 3.410 online verkoopkanalen actief, waaronder enkele biologisch gespecialiseerde partijen. Er zijn geen cijfers beschikbaar over het biologische aandeel in dit segment. In de supermarkt cijfers (zie 3.1) zijn de online verkopen al inbegrepen.

Bijna een op de vijf consumenten koopt de reguliere boodschappen wel eens online; dit aantal stijgt niet of nauwelijks. Het betreft vooral bestaande onlinekopers die meer kopen. Overigens zijn hier grote verschillen zichtbaar tussen regio's en leeftijdscategorieën.

Uit onderzoek (bron: kennisplatform Supermarkt & Ruimte) blijkt dat online kopers vooral zware of volumineuze producten kopen, zoals frisdranken en sappen, wc-papier, keukenrollen en waspoeders. De verwachting is dat het biologische aandeel in dit kanaal dan ook niet anders of hoger is dan in de fysieke supermarkt.

2.3.4 DIRECTE VERKOOP, BOERDERIJWINKELS EN (BOEREN)MARKTEN

Er zijn in Nederland 3.160 boerenbedrijven met directe afzet aan consument, horeca, catering en instellingen. Hierin is ook de seizoensverkoop van producten langs de weg (aardbeien, kersen, enz) meegenomen. De totale omzetwaarde bedraagt 271 miljoen euro. Het zijn vooral de grotere (boeren) winkels die het goed doen. De omzet van deze winkels verdubbelde de laatste vijf jaar van 200.000 naar 400.000 euro.

Biologische boeren zijn duidelijk wat meer consumentgericht dan gangbare boeren. Er zijn circa 500 biologische boeren met directe afzet, zo'n 16% van het totaal, waarvan circa 375 boerenbedrijven met een winkel en 50 bedrijven die (uitsluitend) via een marktkraam verkopen en 75 bedrijven met seizoensverkoop.

Met de aanname dat de biologische boer een vergelijkbare omzet draait als zijn gangbare collega, bedraagt de omzet in dit segment 43 miljoen euro.

2.3.5 OVERIGE SPECIAALZAKEN

Er zijn 11.500 speciaalwinkels, voornamelijk in versproducten: AGF, vlees, brood, kip, wild, vis, maar ook wijnen, bier, delicatessen en gedestilleerd. De omzet in dit kanaal groeide in 2018 met gemiddeld 0,3%. Bakkers en groenteboeren leverden omzet in. De volledig biologische vers speciaalwinkels, met name slagerijen, zijn meegenomen bij de omzet van de biologische speciaalzaak.

Overige speciaalwinkels verkopen een beperkt assortiment biologische producten, dat lijkt te groeien. Er zijn onvoldoende cijfers beschikbaar om een gedetailleerde schatting van de biologische omzet in dit kanaal te maken.

3 FOODSERVICE

Foodservice is de verzamelnaam voor bedrijven die consumptie buitenshuis aanbieden. De sector bestaat uit horecabedrijven (logies, restaurants, dranken, fastfood), leisure (sport, recreatie), catering (bedrijven, instellingen, onderwijs, transport) en 'onderweg' (tankstations, vervoer en restaurants in winkels en warenhuizen). De Nederlandse consument gaf in 2018 in totaal 20,1 miljard euro uit aan consumptie buitenshuis, ruim 1 miljard euro meer dan in 2017. Een stijging van 5,3%. Deze stijging is met name terug te zien in de omzet van horeca (+5,8%) en veel minder in catering (+1,3%).

Omgerekend naar consumentenwaarde was de biologische omzet bijna 351 miljoen euro. Dat is voor het derde jaar op rij een stijging met ongeveer 15%. Het biologisch marktaandeel in de horeca (1,7%) blijft nog er achter ten opzichten van het aandeel in de retail (4,7%). Daarvoor zijn meerdere verklaringen. Allereerst is er het voorzichtige aanbod van de traditionele groothandels, wat het lastiger maakt voor de horeca ondernemer om biologisch in te kopen. Waar in de retail een partij als Albert Heijn vijftien jaar geleden een voortrekkersrol nam in de marktontwikkeling ontbreekt zo'n initiatief vooralsnog bij de foodservice groothandels. Daardoor ontstaat een klassieke kip-ei situatie: weinig aanbod betekent weinig vraag, en weinig vraag bevestigt de groothandels in hun conservatieve beleid. Daar komt bij dat we uit onderzoek weten dat de kok of horeca ondernemer de vraag en behoefte van zijn gasten naar duurzame producten de helft te laag inschat. Gecombineerd met een gebrek aan kennis van koks door zeer beperkte aandacht voor duurzaam en biologisch in de opleidingen, en de verklaring voor het verschil tussen retail en food is al grotendeels verklaard. Feit is dat er voor de partij die bereid is om deze markt aan te boren, mooie kansen liggen. Waarom zou het marktaandeel biologisch in de horeca niet net zo hoog kunnen zijn als in de retail? De groei van 15%, voor het derde jaar op rij, kan er op wijzen dat de inhaalslag is ingezet.

Bionext heeft berekend dat dat de biologische omzet in het Foodservice kanaal 30 tot 35% hoger ligt dan de rapportage van Foodstep. In de cijfers van Foodstep zijn de gespecialiseerde biologische food service groothandels en de directe verkoop van boeren en tuinders aan de horeca niet meegenomen.

De omzet van biologisch in de catering groeide in 2018 met 12% van 42,6 naar 47,5 miljoen euro. De groei kwam vooral van AGF, koffie & thee en kruidenierswaren.

Jaar	Omzet bio (x mln)	Ontwikkeling
2017	€305,0	
2018	€350,8	15%

Bron: Bionext, mei 2019

4 OMZETONTWIKKELING BIOLOGISCH TOTAAL

De totale omzet van biologische producten steeg in 2018 met 8,4% naar ruim 1,6 miljard euro. Het marktaandeel in de retailkanalen samen is 4,7% (4,5% in 2017); in foodservice is het marktaandeel 1,7% (1,6% in 2017). Deze stijging wordt voornamelijk gerealiseerd in supermarkten. De speciaalzaken zien de omzet licht dalen.

Omzet totaal biologisch	2017	2018	Ontwikkeling
	(x mln)	(x mln)	
Supermarkt*	€778,9	€842,6	8,2%
Speciaalzaak**	€324,6	€321,6	-0,9%
Foodservice***	€305,0	€350,8	15%
Overig****	€102,0	€123	20,6%
Totaal	€1.510,5	€1.638	8,4%

* Bron: IRI 2018 rapportage supermarkt

** Bron: Bionext 2018 rapportage bio speciaalzaken

*** Bron: Bionext schatting op basis van info Foodstep/Wageningen Economic Research/Bionext

**** Bron: Bionext schatting op basis van info Wageningen Economic Research/Bionext

5 INTERNATIONAAL: WERELDWIJDE GROEIVERSNELLING

5.1 LANDBOUWONTWIKKELING PER WERELDDEEL IN 2017

Om de mondiale ontwikkeling van het biologische landbouwareaal in kaart te brengen, wordt gebruikt gemaakt van Het FiBL rapport van 2017. Dit zijn de meest recente cijfers.

De mondiale ontwikkeling van biologische landbouw heeft in 2017 een spectaculaire groei doorgemaakt met 20% areaalgroei naar bijna 70 miljoen hectare. In 2016 was de groei nog 15%. Bijna de helft van het wereldwijde areaal (35,6 miljoen hectare) vindt plaats in Australië. Daar is ook veruit de grootste groei gerealiseerd door grote steppegebieden om te schakelen voor biologisch vlees en zuivelproductie. Azië maakt met 24,9% groei eveneens een sterke ontwikkeling door met een toename van 1,2 miljoen hectare. Van de twee grootste consumentenmarkten (Noord-Amerika en Europa) doet Europa het aanzienlijk beter met ruim 1 miljoen hectaregroei. Het areaalaandeel in Europa ligt rond de 7% in 2017.

Noord-Amerika heeft het grootste gat tussen omzetaandeel van circa 5% en slechts 1% areaalaandeel. Overigens zijn de verschillen per staat aanzienlijk. Alleen al in California is een vijfde van de biologische productie in de VS geconcentreerd. De staat met het relatief hoogste bio-areaal is Vermont: 11% van de landbouw is er biologisch.

Bio-areaal ontwikkeling per werelddeel en mondiaal				
	2016 (ha)	2017 (ha)	Groei ha	Ontwikkeling
Afrika	1.801.699	2.056.571	254.871	14,1%
Azië	4.897.837	6.116.834	1.218.996	24,9%
Europa	13.535.235	14.558.246	1.023.011	7,6%
Zuid-Amerika	7.479.288	8.000.888	521.600	7,0%
Noord-Amerika	3.130.332	3.223.057	92.725	3,0%
Oceanië	27.346.986	35.894.365	8.547.379	31,3%
Totaal	58.191.377	69.849.961	11.658.582	20,0%

Bron: FiBL 2017

5.2 MONDIALE OMZET GROEIT BOVEN DE 100

De mondiale omzetontwikkeling in 2017 blijkt met terugwerkende kracht opnieuw sterker dan geschat. Op basis van het FiBL rapport over 2017 is de omzet over 2017 met ruim 7 miljard USD verhoogd en daarmee is de drempel van 100 miljard USD al in 2017 genomen. In 2018 is de mondiale omzet opnieuw fors doorgestegen naar 119 miljard USD (circa 104 miljard euro). De EU tekent in 2018 voor de sterkste groei met ruim 4,4 miljard euro stijging aan bestedingen.

De kracht van biologische landbouw en voeding is dat het systeem antwoord geeft op veel maatschappelijke vraagstukken die steeds manifester en urgenter zijn geworden in het afgelopen decennium. Diervriendelijkheid, klimaat, biodiversiteit, koolstofopname in de bodem, vruchtbare bodems en schoon water zijn thema's waar landbouw veel invloed op heeft. Met de toenemende urgentie om zorgzaam om te gaan de aarde voor de toekomstige generaties, kiezen steeds meer mensen voor biologische en andere duurzame producten. En dit is een mondiale ontwikkeling.

Biologische omzet (x mrd)			
	2017	2018	Ontwikkeling
EU	€39,5	€44,0	11,1%
Noord-Amerika	€42,2	€45,6	8,1%
Divers	€12,9	€14,2	10,1%
Totaal	€94,6	€103,7	9,6%

* Bron: IRI 2018 rapportage supermarkt

** Bron: Bionext 2018 rapportage bio specialzaken

*** Bron: Bionext schatting op basis van info Foodstep/Wageningen Economic Research/Bionext

**** Bron: Bionext schatting op basis van info Wageningen Economic Research/Bionext

5.3 EU BIOLOGISCHE LANDBOUW: SPECTACULAIRE ONTWIKKELINGEN

In de periode 2012-2017 is het aandeel van biologische landbouw in de EU toegenomen van 5,7% naar ruim 7%. De EU telde eind 2017 14,6 miljoen hectare, ruim een miljoen meer dan in 2016. De verwachting is dat in 2018 de 16 miljoen hectare overschreden zal worden. De areaalgroei van 2018 is voor sommige landen inmiddels bekend. Er druppelen opnieuw spectaculaire ontwikkelingen binnen uit individuele landen.

- **Frankrijk** neemt met een areaalgroei van 20% een enorme sprong voorwaarts, van 1,74 miljoen hectare naar ruim 2 miljoen hectare. Daarmee komt Frankrijk op hetzelfde niveau als Spanje en Italië; deze drie landen zitten nu op de 10% bio-areaalaandeel. De Franse landbouwminister voert beleid om in 2021 op het doel van 15% bio-areaaldoel uit te komen. Stevig financiële ondersteuning van de omschakeling speelt daarin een belangrijke rol, samen met een verplichting van 20% bio-aandeel in de catering van alle overheden. Circa 30% van de biologische producten die in Frankrijk geconsumeerd worden, worden geïmporteerd.
- In **België** is het areaal gegroeid 7,4% in Vlaanderen en 6,6% in Wallonië. 11% van het areaal en 14% van het aantal landbouwbedrijven in Wallonië is nu biologisch. Wallonië telt 77% van alle agrarische bedrijven in België en 90% van het biologisch areaal.
- **Oostenrijk en Zwitserland**, twee gidslanden in biologische landbouw en consumptie, kennen na enkele jaren van groeivertraging weer een stevige groei van zowel het biologisch areaal met 5 tot 10%, als groei van de consumptie met 5 tot 10%. In Oostenrijk is één op vijf boerderijen biologisch, in Zwitserland één op de zes.
- **Spanje** heeft het grootste biologisch areaal in Europa. Wereldwijd staat Spanje op plaats vijf.
- **Duitsland** meldt een groei in 2018 van 9,1% in het biologisch landbouwareaal (bron: Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung). Het biologische areaal steeg met ruim 100.000 hectare van 1,37 naar 1,48 miljoen hectare. Volgens de brancheorganisatie BÖLW schakelen momenteel per dag zes boeren om naar biologische landbouw, ofwel ruim 2.000 boeren per jaar. De BÖLW roept de Duitse minister van Landbouw op om haar ambities van 20% biologische landbouw in 2030 met extra inspanningen te ondersteunen. In de nationale begroting heeft het ministerie van landbouw inmiddels de subsidie voor de biologische landbouw verhoogd van 20 naar 30 miljoen euro per jaar. Circa 50% van de biologische producten die in Duitsland verkocht worden, zijn afkomstig uit andere landen. Italië, Spanje en Nederland zijn belangrijke exporterende landen naar Duitsland.
- **Liechtenstein** verdient een aparte vermelding. Het koninkrijk heeft geen munt, geen haven en geen vliegveld, maar wel het hoogste percentage biologische landbouw in Europa: 38%.

5.4 OMZETONTWIKKELING EUROPA 2018 EN VERWACHTING TOT 2025

Denemarken is het Europese land met het hoogste marktaandeel biologisch: 14%. Binnen de EU leiden Duitsland en Frankrijk de biologische markt, met respectievelijk 10,9 en 9,8 miljard euro omzet in 2018. Vooral de sterke ontwikkeling in Frankrijk baart opzien. Als dit tempo doorzet dan haalt Frankrijk binnen twee jaar Duitsland in als grootste nationale markt binnen de EU voor biologische producten. In België was er in 2018 zelfs een recordgroei van 18%. De totale groei in de EU ligt met 11,2% ruim boven de 8,4% groei in Nederland. Ook de omzetgroei in Zwitserland is met 16,1% fors boven het gemiddelde.

EU	2017	2018	Ontwikkeling	Marktaandeel	Verwachting 2025*	Verwachting marktaandeel 2025
	(x mrd)	(x mrd)			(x mrd)	
Duitsland	€10,1	€10,9	7,9%	4,5%	€22,2	9,0%
Frankrijk	€8,4	€9,8	16,7%	4,6%	€21,2	9,2%
Zweden**	€2,67	€2,88	8,0%	10,0%	€5,9	22,0%
VK	€2,45	€2,6	6,1%	1,7%	€5,3	3,4%
Zwitserland	€2,3	€2,67	16,1%	10,0%	€5,1	20,0%
Denemarken**	€1,5	€1,7	13,3%	13,5%	€3,4	24,0%
Italië	€4,5	€5,0	11,1%	3,6%	€7,5	4,0%
Spanje	€1,78	€2,0	12,7%	1,6%	€3,9	3,0%
Nederland	€1,51	€1,63	8,4%	3,3%	€3,2	7,0%
Oostenrijk	€1,72	€1,84	6,7%	9,0%	€3,6	20,0%
Overig**	€2,6	€3,0	15,4%	1,2%	€6,2	3,0%
Totaal EU	€39,5	€44,0	11,4%		€87,5	

* Extrapolatie verwachting Rabo voor ontwikkeling bio met 2017 als vertrekpunt (ipv 2015 Rabo-rapport okt 2016)

** Cijfers 2018 nog niet bekend gepubliceerd; schatting Bionext.

5.5 OMZETONTWIKKELING NOORD-AMERIKA

Noord-Amerika is in de afgelopen vijf jaar uitgegroeid naar marktleider in biologische consumptie. In de VS besteedden consumenten in 2018 52,5 miljard dollar (circa 46 miljard euro) aan biologische food en non-food artikelen, een marktaandeel van bijna 6%, een nieuw record. Dit betekent een stijging van 6,3% ten opzichte van het vorige jaar, maar wel een afvlakkende groei vergeleken met de jaren hiervoor. In de tabel hierboven is het food-deel uitgelicht, dat ruim 90% van de totale omzet uitmaakt. In Canada is de omzet gegroeid naar circa 4,7 miljard CAN dollar.

Meer dan 80% van de Noord-Amerikaanse consumenten is positief over biologische producten en zegt dat ze meer biologisch willen gaan eten. Opvallend is dat deze trend breed verspreid is onder verschillende groepen consumenten. Experts durven daarom de stelling aan dat biologisch mainstream is geworden.

Een stevig knelpunt in de VS is en blijft de beperkte mate van biologische landbouw: die bedraagt in de VS ruim 1%, terwijl het marktaandeel van de consumptie op 6% ligt. De Amerikaanse markt is dan ook sterk afhankelijk van importen.

Noord-Amerika	2017	2018	Ontwikkeling
	(x mrd)	(x mrd)	
VS	\$45,2	\$47,9	5,9%
Canada	\$4,1	\$4,4	6,0%
Totaal N-Amerika	\$49,3	\$52,3	6,0%

Bron: Organic Trade Association

5.6 VERWACHTING CHINA, AUSTRALIË, ZUID-KOREA EN OVERIG BIO-OMZETONTWIKKELING

Buiten de marktleiders VS, Canada en de EU ligt een enorme potentie voor biologische voeding. Landen als China, India en Australië zijn al belangrijk voor de teelt van biologische producten. In China, Zuid-Korea en Australië beginnen de consumentenmarkten zich ook stevig te ontwikkelen. Met name China is bij de hard groeiende middenklasse een snel toenemende belangstelling voor gezonder eten. Vooral het gezondere ontbijt is populair. In 2017 groeide de import van biologische haver met 13,5%. Veranderende smaken, zoals minder vet en lichter eten, en voedselschandalen zorgen dat de markt voor biologisch snel groeit. Import is daarbij belangrijk omdat de Chinese consument geïmporteerde producten meer vertrouwt dan de lokale productie. Varkensvlees, rundvlees, oliën en verse melk zijn de belangrijkste importproducten.

Ook Chinese aanbieders zien deze trends en schakelen over op biologisch om vertrouwen te winnen. In 2015 bleek nog dat 70% van de biologische producten residuen landbouwgif bevatten. Bij vooruitstrevende supermarkten als 7Fresh hangen bio-certificaten en kunnen consumenten codes scannen om te zien waar producten vandaan komen en hoe ze worden geteeld. Online kopen van kleine producenten is populair. Alleen al op de shoppingwebsite Taobao zijn 6,460 veelal gespecialiseerde aanbieders van biologische producten te vinden. Als de Chinese markt echt los gaat op biologisch dan zal dit een enorm effect hebben op de groei van biologische landbouw en voeding wereldwijd, zowel in de vorm van een gevecht om grondstoffen, prijsontwikkeling en groeiende productie.

Divers	2017	2018	Ontwikkeling	Raming 2025
	(x mrd)	(x mrd)		(x mrd)
China	€7,6	€8,4	10,0%	€16,5
Australië	€1,7	€1,9	12,0%	€3,8
Zuid-Korea	€0,5	€0,5	5,0%	€1,2
Overig	€3	€3,3	10,0%	€6,6
Totaal divers	€12,9	€14,1	10,1%	€23,4

Bron: Organic Trade Association

VERWACHTING 2025: BIOLOGISCH GROEIT GESTAAG DOOR.

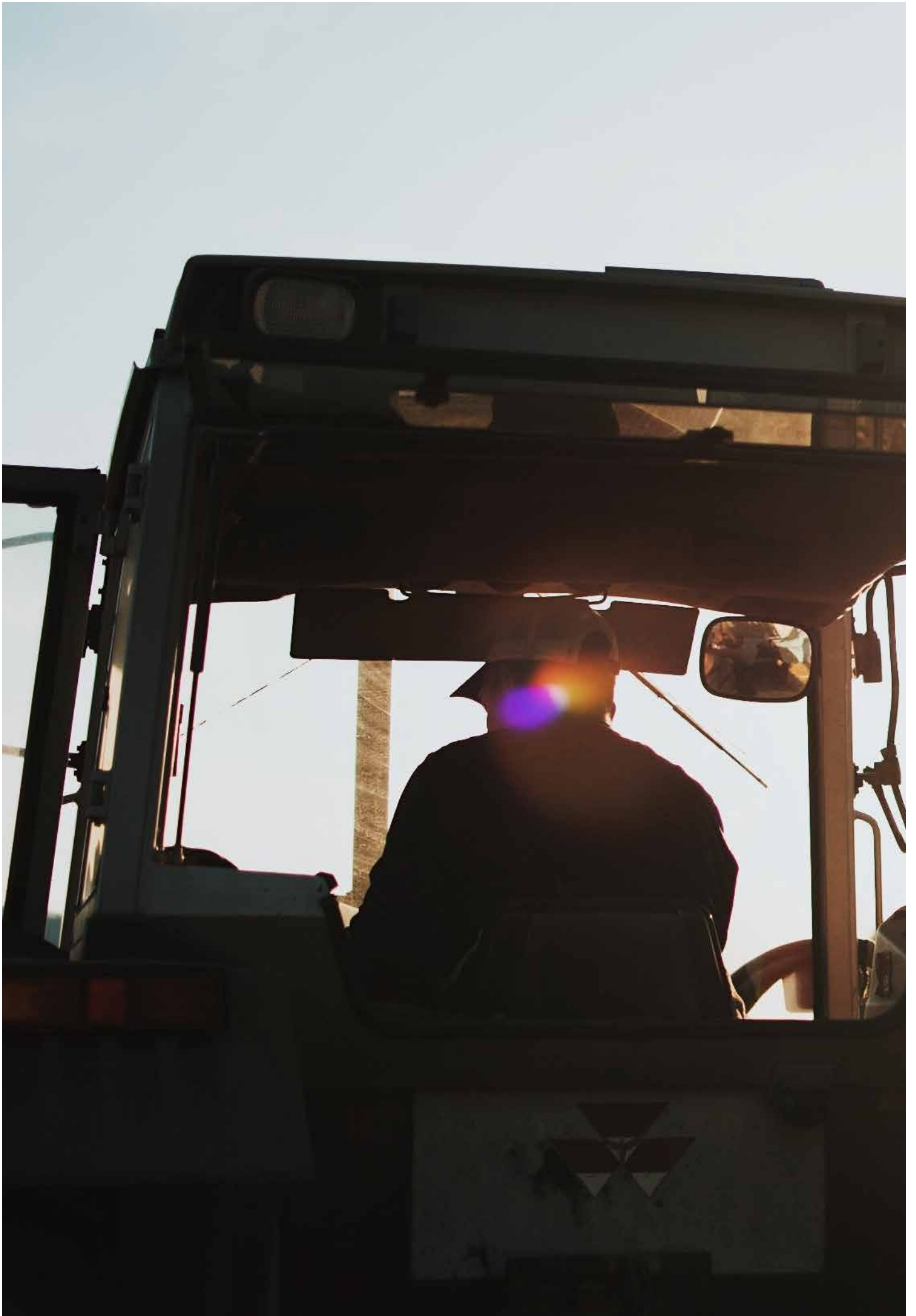
|In 2016 heeft de Rabobank een rapport uitgegeven met de groeiverwachtingen van biologisch in Nederland, een aantal EU-landen en de VS tussen 2016 en 2025 (gebaseerd op de omzet in 2015). De Rabobank voorziet in dit rapport dat biologisch een stabiele groei is die in Nederland met 6 tot 7% zal blijven groeien.

De gerealiseerde omzetten in 2018 laten zien dat deze harder gegroeid zijn dan de Rabobank in 2016 verwachtte. Als de huidige groei zich doorzet zullen de Europese en Noord-Amerikaanse markten in 2025 elk de 100 miljard euro grens doorbroken hebben.

De zwakste schakel in de ontwikkeling van de biologische vraagmarkt is de groei van het bio-landbouwareaal. Met een omschakeltijd van twee jaar loopt de productie per definitie achter op snelle ontwikkelingen in de vraag. Dit kan fraude in de hand werken, want het prijsverschil tussen biologisch en regulier, dat bij schaarste nog groter wordt, trekt malafide partijen aan. Bij tijdelijke stagnatie van de vraag kan de omschakeling ook zorgen voor tijdelijke schommelingen in de prijs voor biologische boeren. Daarom is veel sterker beleid nodig in met name de EU en de VS om de omschakeling naar biologische landbouw op een evenwichtige wijze te stimuleren. In veel van ons omringende landen (Vlaanderen, Duitsland, Denemarken) heeft de politiek dat al opgepakt. De biologische sector in Nederland verwacht veel van het Realisatieplan van de nieuwe landbouwvisie van minister Schouten en de omvorming van het EU Landbouwbeleid van platte hectaresteen naar stimulering van koplopers die maatschappelijke diensten leveren voor klimaat, biodiversiteit, bodemvruchtbaarheid water en dierenwelzijn.

Verantwoording groei-extrapolatie mondiale cijfers 2025

Voor de extrapolaties van de verwachte marktpenetratie van biologische voeding in 2025 is gebruik gemaakt van de verwachtingen die de Rabobank in 2016 heeft gepubliceerd in haar Thema-update "Biologisch - de Haarlemmerolie van de voedingsindustrie". Bionext heeft van vrijwel alle landen de publicatie van de biologische omzet van 2018 achterhaald en daar een nieuwe extrapolatie op losgelaten met een groeifactor van 2,2 (120% groei) voor de komende zeven jaar. Omdat de ontwikkeling in de afgelopen jaar veel sterker is geweest dan de Rabobank in oktober 2016 kon vermoeden (gebaseerd op cijfers 2015), komt de verwachting van Bionext fors hoger uit.

Bionext

World food Centre

Nieuwe Kazernelaan 2 - D42

6711 JC Ede

030 - 233 99 70

info@bionext.nl

www.bionext.nl

@BionextTweets